

Lapset filosofian leikkikentällä

Gareth B. Matthews, *Filosofia keskustelua lasten kanssa.*
Suom. Antti Mattila. WSOY,
Helsinki 2004. 163 s.

Karl Jaspersin mukaan lasten esittämät kysymykset ovat erinomainen osoitus siitä, että filosofia kuuluu ihmisten elämään jo lapsuudesta lähtien. Jaspersin mielestä lasten ajattelussa ilmenee sellaista nerokkuutta, jo-

ka aikuisiässä katoaa. *Filosofiaa lapsille* -liikkeen perustajana tunnetun Gareth Matthews'n teos *Filosofisia keskusteluja lasten kanssa* on järjestyksessään toinen hänen kirjoittamansa lasten ja filosofian suhdetta käsittelevä kirja. Teoksista ensimmäinen, toistaiseksi suomentamaton *Philosophy and the Young Child* ilmestyi vuonna 1980.

Käsillä oleva teos rakentuu Jaspersin ajatukselle, jonka mukaan lasten ajattelu ei ole ”kehittymätöntä aikuisen ajattelua”. Matthews ottaa teoksessaan poleemisen kannan piaget’laiseen kehityopsykologiaan, jossa yksilön kehityksen katsotaan etenevän vaiheittain kohti lopullista päämäärää, standardia: aikuista eli kypsää ihmistä. Kehityopsykologiassa on ollut tapana tyrmätä lasten (ja miksei aikuistenkin) esittämät filosofiset kysymykset vetoamalla lapsen (tai aikuisen) ajattelun kypsyttömyyteen. Piaget’laisessa traditiossa lapset on pidetty erossa filosofiasta toteamalla, ettei filosofinen ajattelu onnistu lapsilta: lapset eivät kykene metatason reflektointiin ajatteluun. Filosofisen ajattelun ja keskustelun edellyttämää kypsyden standardia ei ole kuitenkaan koskaan määritelty, eikä kehityopsykologia Matthews'n katsannossa sovellukaan ihmisen ”filosofisen kyvyn” arvioimiseen. Matthews'n näkemyksen mukaan ihmiset ovat jo syntyessään filosofeja, ja lasten innovatiivinen sekä luova ajattelu tulee ottaa vakavasti. Vaatimuksen taustalla on ajatus filosofiasta välineenä kriittisen arvostelukyvyn vahvistamisessa: koulu ei opeta lapsia ajattelemaan itsenäisesti, vaan pikemminkin antaa heille valmiit ajattelumallit.

Filosofisia keskusteluja lasten kanssa -teoksen filosofikollokvio koostuu 8–11-vuotiaista edinburghilaisen St. Maryn musiikkikoulun oppilaista. Teos sisältää kymmenen lukua, joissa Matthews esittää kollokviossaan käytyjä keskusteluja. Ensimmäinen luku käsittelee kukien kykyä onnellisuuteen, toinen haluamisen määrittelmää. Utilitarismin ja kultaisen säännön teoriaan lapset tutustutettiin käytännönläheisen esimerkin kautta: jos kylään tulee kolme pientä lasta, jotka haluavat katsoa *Muumeja*, ja perheen ainoa lapsi haluaa katsoa *Abbott and Costello Show*ta, niin kuinka silloin tulee toimia? Rohkeutta käsittelevässä luvussa Matthews'n ryh-

mä puolestaan määritteli – ilman ulkopuolista apua –, että ollakseen rohkea, ihmisen on tehtävä jotakin, joka on i) vaarallista muttei silti ii) typerää. Rohkeuteen vaadittu teko tulee tehdä iii) tärkeästä syystä eikä iv) palkkion takia, vaikka v) teosta voikin seurata palkkio. Sen sijaan se, vi) onko joku peloissaan vai ei, ei ole olennaista rohkeuden arvioimisessa.

Matthews'n johtamassa symposiumissa lapsille esitettiin muun muassa 8-vuotiaan Maxinen perustelu sille, että juusto on tehty ruohosta. Maxinen näkemyksen mukaan juusto on tehty maidosta, maito saadaan lehmistä ja lehmät syövät ruohoa. Symposium ei hyväksynyt Maxinen päättelyä: he tekivät eron valmistamisen (*making from*) ja tekemisen (*making of*) käsitteiden välillä. Toinen Matthews'n ryhmä, Massachusettsin yliopiston opettajankoulutuslaitoksen aikuiset opiskelijat, pitivät Maxinen päättelyä virheellisenä, mutta eivät kuitenkaan osanneet osoittaa, missä kohtaa virhe piili. Matthews'n kollegan ohjaama päiväkotiryhmä kehitti seuraavat perustelut sille, etteivät siemenpussista saadut siemenet välttämättä ole salaatin siemeniä: i) voi olla, että siemenet vain näyttävät salaatin siemeniltä, mikä saattaa johtua siitä, että ii) valmistaja on liittänyt pussiin väärän etiketin. Teoksen parasta antia on sanojen luonnetta käsittelevä luku, jossa lapset pohtivat tavaroiden avulla tapahtuvan kommunikaation mahdollisuutta ja siihen liittyviä ongelmia. Eräs ryhmän lapsista huomauttaa välittömästi, ettei Matthews'n tuomien lelujen avulla voi esittää konjunktoita sisältävää lausetta.

Filosofisia keskusteluja lasten kanssa tuo mieleen John Irvingin romaanit. Myös Matthewsilla on tapana käyttää runsasta kursivointia, jotta ihmiset tietäisivät, mikä on keskeistä. Vaikka Matthews suitsuttaa lasten ajattelun originaalia luonnetta, ei hän pääse täysin irti filosofian professorin roolistaan: lasten ongelmanratkaisuja kuvataan muun muassa ”liikuttaviksi”, ja lapsia yläpuolelta ohjaileva Matthews sanoo luvun viimeisen sanan. Lukija saa kuvan, etteivät lapset ole vielä kypsiä filosofeja.

Jukka Mikkonen